

BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA RANGTASVIR FANINING O'RNI VA AHAMIYATI

Adxamova Oltinoy Rafiqjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti Tyutori.

oltinoyadhamova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23310602>

Annotatsiya. Mazkur maqola bo'lajak tasviriy san'at fani o'qituvchilarini tayyorlashda Tasviriy san'atning bir bo'g'ini bo'lmish Rangtasvirning o'rni va ahamiyati, uning boshqa fanlar bilan uzviy bog'liqligi, san'at bo'yicha yuqori malakali pedagog kadrlar tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanib rangtasvir fanini to'g'ri va mazmunli tashkil hamda fanni o'qitishda foydalaniladigan zamonaviy axborot yangi informatsion-pedagogik texnologiyalarini tadbiiq qilishning muhim masalalari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Rangtasvir, Tasviriy san'at, pedagog, o'quv reja, kadr, tizim, samara, rang, mazmun, mashg'ulot, moxiyat, talaba, nazariy bilim, amaliyot, rassom, ijod, namuna, asar.

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF PAINTING IN TRAINING FUTURE ART TEACHERS

Abstract. This article is about the role and importance of painting, which is a part of fine art, in the training of future teachers of visual arts, its inextricable connection with other disciplines, art. in the training of highly qualified pedagogic personnel, the important issues of the correct and meaningful organization of painting science using modern pedagogical technologies and the application of modern informational and pedagogical technologies used in teaching the science will be covered.

Key words: Painting, Visual arts, pedagogue, curriculum, staff, system, effect, color, content, training, substance, student, theoretical knowledge, practice, artist, creativity, example, work.

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ЖИВОПИСИ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИЗОБРАЗИЯ

Аннотация. В данной статье речь идет о роли и значении живописи, которая является частью изобразительного искусства, в подготовке будущих учителей изобразительного искусства, ее неразрывной связи с другими дисциплинами искусства в подготовке высококвалифицированных педагогических кадров. будут освещены важные вопросы правильной и осмысленной организации живописной науки с использованием современных педагогических технологий и применения современных информационно-педагогических технологий, используемых в преподавании науки.

Ключевые слова: Живопись, Изобразительное искусство, педагог, учебная программа, состав, система, эффект, цвет, содержание, обучение, содержание, ученик, теоретические знания, практика, художник, творчество, пример, работа.

KIRISH

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida eng ustuvor masalalardan biri bu bo'lajak pedagoglarni yetuk mutahasis kadr sifatida tayyorlash ularni har tomonlama rivojlantirish hamda bo'lajak pedagoglarni ya'ni talaba yoshlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanib va ayniqsa fikrimizning yaqol namunasi sifatida tasviriy san'at o'qituvchisi bo'lib yetishib chiqayotgan bo'lajak pedagoglarimizni kelgusi pedagogik faoliyatga hozirdanoq tayyorlab borish qolaversa dars o'tish jarayonida to'g'ri va mazmunli tashkil hamda fanni

o'qitishda foydalaniladigan zamonaviy axborot yangi informatsion-pedagogik texnologiyalarini tadbiq qilish kabi bir qator o'qituvchi uchun kerak bo'lgan eng asosiy ko'nikmalarni shakllantirishimiz darkor. Bilamizki tasviriy san'at sohasining bir bo'lagi bo'lgan rangtasvir fani tasviriy san'atda muhim ahamiyat kasb etadi. "Rangtasvir" fani mohiyati, mazmuni juda keng tarmoqli bo'lgani sababli o'quv rejadagi barcha tasviriy va amaliy san'atga oid nazariy hamda amaliy jihatdan o'rganiladigan san'at sohalariga taalluqlidir. *U matematik va tabiiy ilmiy fanlar blokiga kiruvchi plastik anatomiya; umumkasbiy fanlar blokidagi tasviriy san'at metodikasi, qalamtasvir, rantasvir, san'at tarixi, tasviriy san'at texnologiyasi va nusxa ko'chirish, haykaltaroshlik, amaliy san'at, badiiy bezak san'ati; ixtisoslik fanlari* blokidagi akademik qalamtasvir asoslari va kompozitsiya, dastgohli akademik rangtasvir va kompozitsiya tasviriy san'at o'qitishning zamonaviy texnologiyalari kabi barcha fanlarga aloqador, hamda ular bilan uzviy bog'liq.

METADOLOGIYA

"Rangtasvir" fani tasviriy san'atga ixtisoslashgan barcha ta'lim bosqichlarida asos hisoblanib, ta'limning qaysi bosqichida bo'lishidan qat'iy nazar o'quvchi rangtasvir bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak. O'rta umumta'lim maktablari va o'rta maxsus kasb-hunar kollejlari uchun tasviriy san'at bo'yicha yuqori malakali pedagog kadrlar tayyorlashda rangtasvir fanining o'rni katta ahamiyatga ega. Talabalarning "Rangtasvir" fani bo'yicha bilimlarini yanada chuqurroq o'zlashtirishlarida o'qitishning ilg'or va zamonaviy texnologiyalaridan foydalanish, yangi informatsion-pedagogik texnologiyalarini tadbiq qilish muhimdir. Fani o'zlashtirishda darslik, o'quv uslubiy qo'llanmalar va ma'ruza matnlari, elektron adabiyotlar va tasvirlar, elektron materiallar, tasviriy san'at atributlaridan to'la foydalaniladi.

Yetuk o'zbek va xorijiy tasviriy san'at usta rassomlarining jahon miqyosida tan olingan san'at asarlari namunalari, hamda metodik jihatdan mukammal reproduktiv ishlari; zamonaviy kompyuter texnologiyalaridan foydalangan holda mashg'ulotlar tashkil etish; postanovkalarni tashkil etishda foydalanish. Buyuk san'at ustalari va ularning ijod etish jarayonlarini aks ettirishga bag'ishlangan kino lentarlari, chop etilgan namuna va elektron versiyalaridan keng foydalaniladi. Rangtasvir fani atrof muhitda rang bilan bog'liq bo'lgan o'zgarishlarni o'rgatuvchi, rangning hosil bo'lishi va tarqalish masalalarini tushuntiruvchi, ranglardan foydalanish, bo'yoqlar tayyorlash va ulardan foydalanishni o'rgatuvchi hamda malakali rassom yetishib chiqishida doimo u bilan birga bo'luvchi mahsus fan hisoblanadi. Hamda mo'yqalam sohiblariga turli hil asarlar yaratishda ijod jarayonlarida rang bilan ishlashga oid bo'lgan amaliy va nazariy bilim va ko'nikmalar beradi. Ranglarni ko'ra olish, idrok etish ranglarning xususiyatlariga oid bo'lgan eng asosiy bilimlarni talaba yoshlarga o'rgatadi. Rangshunoslik o'tgan asr mobaynida olimlarning etiboriga tushgan. Chunki rang ko'rish malakasi rassomning eng asosiy vazifalaridan biri. Xalqimiz madaniyati, san'ati tarixi boy badiiy va ma'naviy merosga ega.

ADABIYOTLAR TAXLILI

"Rangtasvir" fanini o'rganishda quyidagi vositalardan foydalanish mumkin: "Rangtasvir" faniga oid bo'lgan qadimgi rassomlarning ijodiy ishlaridan namunalari, ular asarlaridan reproduksiya, hozirgi zamon rangtasvir san'atiga oid namunalari, rangli reproduksiya, kompyuterda kompakt disklardan, talabalar ishlagan o'quv mashq ishlari namunalaridan tayyorlangan ko'rgazmali qurollardan samarali foydalanish. Kitoblarda chop etilgan taniqli rassomlarning ijodiy ish namunalari, internet tizimidan, elektron versiyalar hamda yangi pedagogik texnologiyalar qo'llaniladi.

Jumladan, o'quvchilarning rangshunoslik, rang texnologiyalariga oid bilimlarini rivojlantirishda fizika va ximiya faniga oid bilimlarning ahamiyati beqiyosdir. Tasviriy san'atdan o'quvchilarning savodxonlik darajalarini rivojlantirishda sohaning qonuniyatlari haqidagi bilimlar muhim ro'l o'ynaydi. Shu ma'noda tasviriy san'atni chizmachilik bilan integrative tarzda o'qitish badiiy ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda shakl, konstruksiya, nisbat, perspektiva kabi qonuniyatlarni o'zlashtirishda qo'shimcha didaktik imkoniyatlarni taqdim etadi.

Har qanday o'quv fanidan ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim pedagogic shartlari mavjud. Shunday shartlar osirasida, shubhasiz ta'limning didaktik prinsiplari e'tirof etiladi. Ta'limiy jarayonning kontekstidan, muayyan bosqichdagi ta'limiy va tarbiyaviy maqsadlardan, shuningdek, o'quv fanlarining hususiyatlaridan kelib chiqqan holda u yoki bu didaktik prinsiplar qo'llanadi. Tasviriy san'at ta'limi tarixi va nazariyasi, ta'lim amaliyotining taxlilidan ayonki, ta'limning bu sohasida ko'rgazmalilik, fanlararo aloqadorlik, uzviylik va uzluksizlik prinsiplari ustuvor tarzda qo'llaniladi. Chunki o'quvchilarda tasviriy savodxonlikni shakllantirishda demakki, badiiy ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda bu prinsiplar alohida ahamiyat kasb etadi. O'zbekistonda ranglar to'grisidagi ta'limot qadimdan devorlarga naqsh ishlash, naqqoshlik bilan bog'liq jarayonlarda rivojlana boshlagan. Chunki rangshunoslik fani rangtasvirning ilmiy negizidir. Rangtasvir bu biror bir tekis yuzada bo'yoqlar yordamida rang bilan bajariladigan san'at turi bo'lib, unda birinchi o'rinni rang egallaydi. Rangtasvir va rangshunoslik bir biriga chambarchas bog'liq bo'lib, u insonning aql zakovati, tafakkuri, falsafiy g'oyalari va tabiatdagi sodir bo'luvchi o'zgarishlarni bo'yoqlar yordamida ifodalashga qodir.

Rangshunoslik fanini o'rganish jarayonida biz ranglarni o'zaro hamohangligi ijod jarayonida ranglardan unumli foydalanish sirlarini, kontrastligi va rangni ko'zimiz orqali idrok etish, asosiy va brikma ranglar to'grisida atroflicha o'rganib chiqamiz. Ijod jarayonida bu ko'nikmalar bizga yaqindan yordam beradi. Davlat ta'lim standarti bo'yicha, talabalar naturadan realistik yo'nalishda rasm chizish qoidalarini o'rganar ekanlar, ular realistik yo'nalishni ma'zmuni hamda uni tasviriy san'atning tarixiy jarayonida paydo bo'lishidagi omillar va sabablarini shuningdek realistik san'atning maqsad va vazifalari haqida ma'lum bir o'ziga hos konkret tushunchaga ega bo'lishlari shart.

NATIJA VA MUXOKAMA

Chunki realistik yo'nalishdagi rangtasvirning o'ziga hos ishlash qonun qoidalari mavjud bo'lib, undagi qoidalarini talabalar aniq tushungan holda puxta o'zlashtirishlari kerak bo'ladi.

Aks holda talabalar klassitsizm bilan romantizm, akademizm bilan naturalizm yo'nalishlari tamoyilidagi asosiy jihatlarini bir-biriga nisbatan farqlamasdan turib realistik rangtasvirni mohiyatiga tushunib yetolmaydilar. Shunday ekan yuqorida keltirilgan ushbu yo'nalish oqimlarida ishlangan tasviriy san'at asarlarining bir-biridan farqlash talabalar uchun dolzarb masaladir. Tasviriy san'atning tarixi rangtasvirni amaliy o'rganishda juda katta metodik tajribaga ega. Metodikaga oid adabiyotlarda juda qimmatli materiallar to'plangan bo'lib, ularda ko'plab texnik va texnologik maslahatlar yoritilgan. Rangtasvir nazariyasiga kelsak, bu masalada tarixiy merosning ahamiyati unchalik sezilmaydi. Rus badiiy Akademiyasida ham rangtasvirni amaliy tarzda o'qitish juda kuchli bo'lgan, biroq tasvirlashning nazariy asoslari ishlanmasiga yetarli e'tibor berilmagan. Keyingi vaqtda tasvirlashni nazariy o'qitish masalasiga katta e'tibor qaratilmoqda. Bir qancha metodik qo'llanmalar nashr etilgan. Ularda yorug'-soya, ranglar majmuasi, havo perspektivasi qonuniyatlari nazariyasi mukammal ochib berilgan. Biroq, bu qo'llanmalar ham tasviriy faoliyatni bekamu ko'st yoritib bergan, deb bo'lmaydi.

Ta'lim olish jarayonida talabalar avvalo, rangtasvirning asosiy qonunlari — rang va tus munosabatlari va ularni aniqlash usullarini egallashlari lozim. Chunki aynan shular rangtasvirning nazariy kursi tarkibiga kiradi. Bundan tashqari, rangtasvirni o'qitishning nazariy kursiga shunday savollar ham kiritilishi lozim, ular rangtasvirda qalamtasvirning asosiy o'rni, havo perspektivasi, qog'oz yuzasida xajmli buyumlarning fazoviy joylashuvi, tasvirlash qoidalari, soya-yorug'lik qonuni, qo'yilmani metodik ketma-ketlikda tasvirlay bilish, ishni rang va tus jihatdan yaxlit holatga keltirish va boshqalardir.

O'zbek rangtasvir san'ati tarixiga nazar tashlar ekanmiz, undagi portret hamda anamalistik janming man etilishiga qaramay, o'ziga xos yo'nalishda rivojlanganligi kitob grafikasida va devoriy rangtasvir asarlarida yaqqol ko'rinadi. Sho'rolar davrida o'zbek rangtasvir san'ati yangi yo'nalishga kirdi va u o'ziga xos tarzda rivojlandi.

Uning barcha janrlari: portret, manzara, naturmort, maishiy, tarixiy janrlar, jumladan, amaliy san'at ham yangi mazmun, mohiyat va xarakterda taraqqiy etdi. O'zbek rangtasvir san'atining shakllanishi va rivojlanishida L.Bure, A.Nikolayev, P.Benkov, O'.Tansiqboyev, S.Abdullayev, A.Abdullayev, N.Karaxan, Ch.Ahmarov, M.Nabiyev, R.Choriyev, R.Ahmedov, B.Jalolov, J. Umarbekov, M.Saidov, Z.Inog'omov kabi rassomlarning xizmatlarini alohida ta'kidlash joiz. Mustaqillik yillarida o'zbek rangtasvir san'atining keksa ijodkorlari R.Choriyev, R.Ahmedov, M.Nabiyev, N.Qo'ziboyev, B.Boboyev kabilar bilan bir qatorda, B.Jalolov, J.Umarbekov, I.Turg'unazarov, Y.Taldikin, V.Burmakin, S.Alibekov, Akmal Nur, L.Ibrohimov, T.Quryozov, A.Ikromjonov, V.Oxunov, O.Qozoqov kabi yuzlab rassomlar ham ijod qilmoqdalar.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytish mumkinki rangtasvirni o'rganish, bu tekislikdagi rangli shaklning nisbatlari, konstruktiv qurilishi, xajmi, fazoviy tuzilish usullarini izlash yo'lidir. Shularga bog'liq holda har-bir rassom qalamda buyum va narsalarni perspektiva qonunlariga asoslanib konstruktiv tuzilishi, fazoviy joylashuvi, nisbat, hajmni mukammal tasvirlay olishi zarur.

Qalamtasvirda rang va tusning yaxlit bir butunlikda garmonik uyg'unlashuvi bu xaqiqiy rangtasvirdir. Tasvirda qalamsurat mukammal bo'lishi lozim, aks holda turli bo'yoqlar ham oddiygina narsa va buyumning qurilishi, xajmini to'liq ifodalab bermaydi. Havo perspektivasiga bog'liq holda ranglarning nozik o'zgarishini ifodalovchi, matoga berilgan rang-barang surtmalar ham, o'z-o'zidan fazoviy kenglikni ko'rsata olmaydi. Faqat perspektiva qoidalariga to'g'ri amal qilib tasvirlangan qalamtasvirgina ranglarni yanada ham jozibali ko'rsatadi.

Agar tabiat manzarasi perspektiva qonun-qoidalariga amal qilinmay tasvirlansa, kenglikni ifodalovchi rangning o'rne ahamiyatsizdir. Rangtasvirni rassomlar shunday ta'riflaydi; "Bu 100% qalamtasvir va 100% rangtasvirning bir-biriga chambarchas bog'liqligidir". Rangtasvirning jozibali chiqishida qalamtasvirning o'rne beqiyosdir. Ammo, mohir rassom qalamdan foydalanmasdan ishni bo'yoqlar bilan tasvirlashi ham mumkin. Ijodkor izlanish jarayonida rangtasvirni qalamtasvir bilan bevosita bog'liqligini his etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Talipov N.X. Akademik rangtasvir, o'quv qo'llanma- Toshkent: NIF MSH, 2023.
2. Nurtayev U.N. Tasviriy san'at texnologiyasi, o'quv qo'llanma- Toshkent: NIF MSH, 2024.
3. Nurtayev U.N. Rangtasvir, o'quv qo'llanma- Toshkent: NIF MSH, 2024.
4. Nurtoev U.N. Rangtasvir, darslik- Toshkent: NIF MSH, 2024.
5. Yuldasheva N. Rangtasvir, o'quv qo'llanma- Toshkent – 2022.
6. Tulanova D.J. Tasviriy san'at tarixi, Darslik-Toshkent: NIF MSH, 2023.